

TOP

(és az efféle szavak befogadásának jellemző körülményei)

Köztudott, hogy napjainkban is olyan korszakát éli nyelvünk, amikor sok új szót fogad be: néhányukat ideig-óráig, néhányukat csak bizonyos területre, és lesznek közöttük teljes mértékben meghonosodók is. E szavak jó részének jellegében, átvételük, meghonosodásuk módjában sok közös vonás van. Ilyen sajátosságok jól megfigyelhetők a top esetében, kezdeti terjedésének, ismertté válásának körülményeiben, állomásaiban. Ezeket a tényezőket igyekszem számba venni a következőkben, a top adatai nyomában, mert úgy látszik, velük is jól reprezentálhatók a mai átvételek mozgásmódjai, nyelvi, társadalmi körülményei.

1. Mielőtt a napjainkban megjelenő top szóval foglalkoznánk, meg kell említeni azokat a szavakat, amelyek valamiféle előzményként jöhetnek szóba. (A top -- napjainkban megismerhető -- jelentését így foglalhatnám össze: mn.: 'legfelső szintű és értékű, legsikeresebb, legdivatosabb'; fn.: 'felsőréssz (egy fajta ruhadarab)').

a) Egyes szavak (angol eredetű, nemzetközi jellegű) idegen szóként megjelentek már korábban is nyelvünkben, ezeket is bizonyos fokig előzményeknek tekinthetjük. Ilyen a topless(e) 'felső-rész nélküli női divat', 'mellet szabadon hagyó (fürdő)ruha' (vö. top 'felső; felső rész'); ilyen a top secret 'szigorúan titkos', 'szigorúan titkos üggyirat (az USA-ban)'; -- az első szóval valószínűleg szinte mindenki találkozott, a második is jól ismert szó lehet mind a politikában, mind a kémtörténetekben járatos emberek számára. Ismerhettünk még egy szót is, s itt önállóan jelenik meg a top: az IdSz. (1984) felvesz egy nem előtagként használt top-ot is (a híradástechnikai szakszón kívül is): "top ang, rég, ritk helyes! jól van!".

b) Nyelvünkben szakszóként, mégpedig a híradástechnika, ill. a számítástechnika szakszavaként is használatos a top, l. top 'csúcserték', 'a teljesítménygörbe felső része', ill. top-down 'felülről lefele való tervezés, felülről lefele tartó folyamat' (vö. ellentétként: bottom-up). Ez esetben a korszakunkra jellemző modern szakmák szókincsében jelentkezik a top, olyan szakmákban, melyek befolyásos státusúak, nyelvileg is, azaz a köznyelv-re erősen hatnak.

c) A címbeli top a tipp-top (tip-top) szó részeként meghonosodott egyszer már nálunk, több évtizede, talán már egy évszázada is. Az angolból a németen keresztül vehettük át, vö. ang. tip-top 'elsőrangú, kifogástalan', ném. tipptopp 'ua.'; vö. ang. top 'csúcs, hegy, orom, valaminek a teteje', tip 'ua.'; l. TESz. A magyar adatok jórészt tip-top formájúak és 'kifogástalan, nagy-

szerű (megjelenés, öltözk, viselkedés)' jelentésűek. -- A top mostani befogadása tehát tulajdonképpen a szó másodszori átvétele; meghonosodása -- ha megtörténne teljes mértékben -- kétszeres átvételt eredményezne.

d) Régóta ismert, és ma is él egy gyermekjáték, melyben szintén szerepel szavunk, s bár kérdéses, hogy egyáltalán összefügg-e az új top-pal, mégis mindenképpen figyelembe veendő mint olyan szó, melynek hangalakja, ismertsége megkönnyítheti egy újabb ilyen szó terjedését, befogadását. (A játék: kisújjal összekapaszkodva, rázogatva számolás után vagy tip-et (tipp-et) vagy top-ot (topp-ot) kell egyszerre mondani, azaz: "Egy, kettő, három -- tip; egy, kettő, három -- top".)

e) Vannak, voltak más top szavaink is: N. top 'disznó hátsó sonkája'; top mondatszó (tkp. 'áll az alku!'), N. top ige 'lép' ~ topog, toppan, topp, tipp-topp. Ez utóbbi tipp-topp-nak, mely a lépés hangját utánozó szó, van tip-top változata is. -- Ezek a szavak nem előzményei a szó valódi értelmében a tárgyalt top-nak (tip-top-nak), azonban vele (velük) azonos hangalakú szavak, s mint ilyenek, ezek is megkönnyítik az azonos hangzású idegen szavak átvételét (hasonlóképp, mint ahogy az is megkönnyíti egy idegen hang fonémaként való átvételét valamely nyelvbe, ha ott előzőleg már ejtettek ilyen hangot, fonémaváltozatként).

2. A top 'legfelső szintű, kiváló' mai nyelvünkbe való befogadása korántsem teljes vagy végleges, -- kisebb hullámok verték be hozzánk, egy-két szókapcsolatban, egy-két jelentésben. Mivel azonban jó talajt is találtak, esetenként meg-megerősödött -- egyelőre legalábbis -- használatuk.

A top szócsaládjából legismertebb talán ma nálunk a top-lista. (Vö. "Az újságíróknak van egy toplistája az olvasók körében..." Élet és Irodalom 1989. jan. 6.; "A Fortune magazin toplistája szerint 1987-ben a Honda a 39. helyen állt a világranglistán" Magyar Nemzet 1989. jan. 20.) E szó elterjedtsége eléggé általános, bár nem mindenki ismeri, -- ez derült ki fiatalabb és idősebb ismerőseim körében való kérdezősködésem nyomán. Első sorban a fiatalság (tizen- és huszonevesek) meg a velük inkább érintkezők körében járatos ez a szó. Hasonlóképpen, mint a top-sztár, s az olykor megjelenő önálló használatú top 'élmezőnybeli'. Főként a popzene, popélet világába magukat erősen beleélők (nem kicsi) rétegéről van szó, azokról, akik kedvenc "bandáik" és előadó sztárjaik sikereit lelkesen figyelik, s a divatbeli hullámzásokat, mindenkori változásokat követik. Számukra nyújtják a legkeresettebb és legújabb zeneszámok és előadók felsorolását a toplisták, a topsztárok neveivel, névsorával. A számok, nevek mindig aktuálisan változnak, így a képes magazinok, a diszkók műsorvivői, a tévé, rádió fiataloknak szóló adásai elég gyakran újabb és újabb toplisták közlésével szolgálnak.

Más területeken szintén megtalálható a toplista, s használata a lényegét tekintve hasonló. Olyan esetekben alkalmazzák (és felbukkanása ezekben az esetekben továbbra is várható), amikor egy csoport tagjai közül kiemeljük az élmezőnyt, s az éppen aktuális "első sor" tagjait egyedenként is megnevezni kívánjuk. Egyetemisták körében például egyes névsortípusoknak ez a szokásos megnevezése (több budapesti egyetemen, s bizonyára máshol is). Van "zénás" toplista (azoknak a névsora, akinek a zárthelyi dolgozata megfelelt), van segélyesek toplistája (azoknak a név-

sora, akik a legutolsó elosztás alapján a segélyből részesülhetnek), stb. -- Más témakörből származó és írásbeli adat még: "Az USA Today című napilap 1987. december 18-i számában közölt toplista élén a New York-i Ford Alapítvány áll" (Gazsó--Zelei: A tolvajkulcs. 1988. 139. -- Az USA 25 ezer alapítványáról, összegük sorrendjéről van szó.) Itt maga a téma, a szöveg utal az idegen eredetre, máshol időzójellel igyekeznek érzékelteni a szóhasználat idegenes voltát (l. a következő két példában). Sok esetben azonban magyar szövegbe ágyazódik be teljesen, magyar toldalékolással (l. a fentebbi példákban s az élőbeszédben).

Az önálló (tehát nem előtagként való) használatra is van példa, l. "[Samantha Fox] Legsürgetőbb vágya azonban, hogy miután Európában "top" lett, Amerikát is meghódítsa." (Taps 1988. július); "Euro top" (Reform 1988. nov. 25., cím, a Sky Channel listájáról szóló közlés élén). E szavunk meghonosodottságát kellett feltételeznie a Ludas rajzolójának és szerkesztőjének, amikor a Ludas (1989. jan. 18.) egyik egész oldalának címe ez lett, s e szóhoz készültek a (további szöveg és cím nélküli) karikatúrák, l. hasonlóképp a Ludas Magazinban (1989. március).

3. Mint napjaink átvételeinek legtöbbje, ez a szó is angol eredetű, illetőleg olyan nemzetközi szóhasználatú szó, mely eredetét tekintve angol. (Vö. ang. top 'csúcs, tető, orom; legmagasabb pont' (fn.), 'legfelső, legjobb, legkülönb' (mn.), 'betetőz, kitűnően végez' (ige); l. még on top 'legfelül', top boy 'osztályelső', top gear 'negyedik sebesség', topmost 'legmagasabb, legfelső', stb.) A nemzetközi szóhasználatot, különösen a melléknévi (szó szerkezeti vagy összetételi előtagként való) alkalmazását külföldi eredetű írott, képi és hangos sajtó közvetíti mihozzánk is: képes újságok, magazinok, áruházi képes kiadványok (árukatalógusok), reklámok, tévéadások, klippek, kazetták révén találkozhatunk nem is ritkán a top-pal s a vele alkotott szerzetekkel. Élenjár közvetítése terén a már említett popkultúra és holdudvara, másrészt azok a hirdetések, katalógusok és maguk az áruk, melyeknél az áruk neve mellé állítják a top szót, ezzel is hangsúlyozni igyekezvén árujuk "legjobb" minőségét, "legdivatosabb, legkeresettebb" voltát.

Az előbbiek mellett és azok nyomában a hazai hasonló környezet szóhasználatában is megjelenik a top, -- mindkét előbb említett vonal mentén. Így a hazai élő műsorok, diszkóprogramok, tévé- és rádióműsorok, magazinok, folyóiratok is szóhasználatba veszik ezt a divatosnak érzett, divatosságot sugalló szót, közölnék toplistákat, bemutatnak topsztárokat, stb. Most fut például a Planetáriumban, a Lézerszínházban egy "TOP-50" c. műsor, előadássorozat, melyben esetenként 10--10 toplistára jutott számot mutatnak be; volt "Top pop" c. klubműsor is. A top és pop szavak játékos összecsengetése máshol is előfordul, vö. pl. "Poptaritop" (egy nagylemez címe, melyre a "Poptarisznya" c. rádióműsor leg-sikeresebb számai kerültek), -- az efféle rímes vagy más szójátékos, tréfás nyelvi szóalkotásoknak egyébként is nagy divatja van ma az együttesek nevében, műsorok, műsorszámok címében, reklámban, meg márkanamekben, boltnevekben is (részben ezzel is angol mintát, angol nyelvű szójátékos szokásokat követve). Van pl. "TOP-les" c. rádiósorozat is /afféle popzenei "figyelő", nyelvi játék ebben is van: a szó magyaros olvasatának (les: '(ki)figyel')]

és idegenes, de ismert olvasatának (vö. topless) összezsengetéséből adódóan.

A top terjed idehaza a másik vonalon is: nálunk is megjelennek azok az áruk először az import révén, melyek feliratukban nevük mellett vagy márkanévként a top-ot is tartalmazzák, azután megjelenik a szó a magyarra fordított árcédulán vagy használati utasításon, majd pedig hamarosan a magyar eredetű áruk neve mellé is oda-odakerül a top, névként vagy (külföldi) színvonalat ígérő jelzőként. Láttam "Top" feliratú, NDK-ből származó férfizoknit, Jugoszláviából való csizmát, szovjet kazetát, Hongkongban gyártott retikült, Magyarországon készült sporttáskát, gyerekeknek való dzsekit, stb. Van "TOP 40 DOS" programcsomag (a Magister könyvesboltban és reklámjain); a Délker forgalmaz "top joy" feliratú dobozos (szőlő, narancs, alma) üdítőitalokat (ezt hallottam már "topdzsúsz" néven keresni); megjelent már hazai kirakatban is "Top-Hit" (áru)slágerajánlat. És elindult útjára a top korunk sajátos reklámhordozóján is, látható a divatos trikókon is, trikófeliratként, pl. "top line", "top-classic", "top-one".

Egy harmadik terület, ahol szintén feltűnik s terjed a top: a boltok és különféle szolgáltató egységek neveiben. Ez a felhasználási mód nem esik távol az előbbiektől, a top a cégnévben (mint a márkanévben is) maga a reklám, arra utal, hogy eladandó áruja divatos és "szuper", az egész cég a lehető legjobb, "menő". (Mintegy e korábbi divatszavakat látszik felváltani a jelentésben hasonló, szintén kiválóságra és divatoságra utaló újabb divatszó, a top.) Vannak "Top shop", "Top divat" nevű üzletek, főleg butikok. (Budapesten láttam őket, pl. a Vásárhelyi Pál utcában, a Rákóczi úton, Tanács körúton, ruházati lakberendezési cikkekkel foglalkoznak; a shop a magyarosság érdekében tett rendelkezés ellenére valószínűleg a top-pal való rímelése miatt maradt meg az efféle cégnévben.) -- A "Top Trade" tetőfedést, cserepet kínál, az elnevezésben nyilván az angol szó eredeti jelentésére is gondolva; az utcára kitett (Kálvin téri) táblányi tetőrészet nagy "TOP TRADE" felirattal nemcsak a céget hirdeti, hanem a top szót is terjeszti. (Az angol top kétféle jelentését felhasználó ötletet, a 'tető, tetőz'-re és a 'kiváló'-ra párhuzamos utalást ugyan a legtöbb járókelő valószínűleg nem érti meg; jobbára a trade-et sem, bár l. más cégneveinkben is: pl. Novotrade, Tradelingua.) -- Útjára indítottak egy "Top Pipi" nevű étterem-láncot is (a "Krumplis Fáni" mellé), nem látszik sikeresnek, igaz, a neve sem mondható annak. Egyre sikeresebb viszont -- s így szavunk terjesztésében is nagyobb szerepet játszik -- a "Toptour" és "Top Travel" utazási iroda, ill. idegenforgalmi gmk. (Talán itt is belejátszott a névadásba a kétféle jelentésre való utalás, a nálunk is már ismerős 'kiváló'-n kívül az angol top 'hegyorom' jelentése.) Erőteljes, sokirányú hirdetései révén elég sokszor beleütközhet a magyar ember a top szóba: a Top Travel szolgáltatásait járművek hordozta óriási plakátok is hirdetik, e nevet szendvicsemberek (gyerekek) is hordozzák fővárosunk utcáin, mindkét cégnek van nevüket címfeliratként tartalmazó önálló peridikus kiadványa is, megalakult a "Top Coop" is, a Top Travel naponta jelenteti meg vastagon szedelve nevét napilapunk hirdetései között, alkalmanként ezek mellett külön is reklámoz még vala-

mit, amiben szintén szerepel a top, pl. a "Top Travel Símagazin"-t vagy valamelyik konkrét Top Travel túrát. -- A top-ot nevükben tartalmazzák azok a cégek, boltok is, melyek "Tip-top" elnevezésűek, róluk l. a későbbiekben.

A márkanév terén a katalógusokon, árcédulákon kívül maguk az áruk lehetnek azok, melyek magukon hordozva terjesztik nevüket, -- például a top-ot az ilyen csizmák, dzsekik, táskák, kazetták stb. minden egyes darabján láthatjuk. A boltnevek, cégnevek körében egy-egy ilyen cég különféle hirdetései, többfelé megjelenő reklámjai azok, melyek megsokszorozzák az olyan alkalmakat, melyekben nevükkel találkozunk, -- esetünkben: a top szóval ismerkedünk.

4. Van a top-nak egy másféle, eddig nem említett alkalmazása is. Ez a szűkebb, speciális jelentésű szó szintén bekerült a közelmúltban a mi nyelvünkbe is. Eredetében azonos az eddig emlegetett top-pal, jelentésük összefüggése is felismerhető, de más a használata: a top főnévként egy ruhadarab, divatossá vált holmi neve, a top (olykor "felsőrész" névvel is megjelenő) újabb eleme a női öltözködésnek. Először nyilván a Nyugaton járó vagy nyugati katalógusokban tallózó honfitársaink ismerkedhettek meg vele, majd itthoni kirakatokban és divatlapokban, divatrovatokban is megjelentek a "nadrág + top", "blúz + top", "blézer + top" összeállítások -- és feliratok. Az öltözködési divat új divatszava is gyorsan terjedt, és hamarosan nyomtatott szövegbe is bekerült. Itt zárójelek, idézőjelek, jelentésbeli magyarázatok -- majd ezek elmaradásai -- jelzik idegenségének, újdonságának, majd megszokottá válásának útját. Pl. "A zakó alá nyáron nem blúz, hanem úgynevezett "top"-ot hordanak. Ez vékony vállpántos, selyem, illetve selyem hatású, leginkább a füzre emlékeztető ruhadarab. Kétféle fazonban hordják ... Nagyon élénk színekben a legnépszerűbb ... Anyaguk általában fénylő, olykor fémszállal átszőtt." (Magyar Nemzet 1988. július 30.); "Felsőrészek (topok) a kánikulai böngészésben" (Éva 1988. 3. sz. 21), "Gömbszoknya -- top" (cím), "A pamutdzsörzé top készülhet karcsúsítva, de anélkül is." (uo.)

Bizonyára külföldön is éltek azzal a lehetőséggel, mely e top ruhadarab divatja, e top szó és a top 'kiváló' divatszó egymásra vetítéséből, az így adódó kétféle jelentésből, ill. ezek egymásra vonatkoztatásából adódik. Ezek mintájára -- vagy ezek-től függetlenül is -- több top felirat jelenhetett meg trikokon, pamut topokon, szabadidő ruhák felsőrészein, s megerősödhetett a "Top divat" típusú boltnévadás, hiszen az ilyen üzletekben valóban "top"-ot (is) árulnak, s így a cégtábla top szava nemcsak a kiváló minősítésre utaló jelző, hanem egyben egyik divatos árucikkük megnevezése is.

5. A rímelést, szócsavarást, több jelentés felvillantását, különféle tagolási lehetőségeket, -- azaz a nyelvi leleményt, játékoságot felhasználni igyekvő, ilyeneket kedvelő mai névadási, szóalkotási szokás két sajátos lehetőségre is rátalált a nyelvünkbe befelé tartó top-pal kapcsolatban (az eddig említett, inkább az angol jelentésekre épített ötleteken kívül): ezt a szót magyar szavakkal hozta összefüggésbe.

a) A magyarban van, volt top kezdetű szó, a toprongy(os), sőt, létrejött ebből (a top alakhoz még közelebb álló) szó is, a topi és a topis. E szavak hangulata lényegesen megváltozott

időközben, mivel az utóbbi években éppen a "topi" lett a divat. (Vö. "Távollétükkel tüntetnek a divatdiktátorok, nincs jelen az ezrekért koptatott topi." Gazsó--Zelei: A tolvajkulcs. 1988. 54) Ennek a topi-nak és az új top-nak hangzásbeli és jelentésbeli összefüggését, ennek ötletes felhasználhatóságát vették észre azok az üzletesek, akik boltnévként meg trikófeliratként, ruhafeliratként a "Topi-Top"-ot alkalmazták, meg a "Top-rongy" divatüzlet nevét kitalálták, és sok helyen, újsághirdetésben is reklámozták. (A "rongy" sem pejoratív manapság, sőt, divatos öltözködési stílusra utal, a top előtaggal pedig egyszerre jelezheti azt, amire az angolos, idegenes szó szokott utalni ('elsőrendű') és azt, amit a régebbi magyar szó, a toprongyos jelent.) Hasonló ötlettel keletkezhetett a "Topy shop" és a "Topy's" bolt-név (és ruhafelirat), az értelmezésbe az angolos boltnévforma, az új top, a magyar topi(s) egyaránt belejátszhat, s talán még a (tipe~~s~~'-) topog is, minthogy gyerekruházaról (is) szó van. -- A szójátékok esetében nem mindig fejthető meg a kitalálók szándéka vagy összes ötlete pontosan. Például a kicsi gyermekek ruháira "szótt" (festett, domborított) Topi meg Topy stb. feliratok is ilyenek (a topog irányába mutat a "Totyi divat" boltnév). Igen sokfelé mutathat a Topóneurok együttes neve is, az együttes mostanában az Egyetemi Színpadon mutatja be a műsorát. A jegyek árusítója szerint a név első része a topis, toprongyos öltözetükre utalhat, -- mások bizonyára a top 'élvonalbeli'-t érezhetik bele, vagy ezt is, azt is. Az együttes nevében a top -- minthogy rockzenéről van szó -- az előbbieken kívül a topp! topog, toppant 'lépked; táncot figuráz' szavunkkal kapcsolatban is megjelenhetett, azt (is) felidézendő.

b) A másik szó, amelyre rávetült, rávetítették az új top-ot: a régebbi magyar szó, a voltaképpen előzmény, az első átvetél, -- a tip-top, tipp-topp, mely már korábban meghonosodott nyelvünkben. (Erről l. fentebb, az 1. c. alatt.) -- További rövid kitekintés még e szó kapcsán mai szótárainkra: A TESz. tip-top címszó alatt tárgyalja szavunkat és adatait (megvan a tipp-topp alak is a TESz. címszavai közt, de a lépés hangját utánzó másik szavunk esetében); az ÉrtSz.-ban címszóként a tip-top, tipp-topp alakváltozatok szerepelnek, az itt megadott sorrendben (míg a lépéssel kapcsolatos szó esetében éppen fordított az alakok megadásának sorrendje, tehát: tipp-topp, tip-top); az ÉKSz. is megengedi a kétféle alakváltozatot szavunk esetében, de nem a rövid p-s változatot adja meg első helyen (a lépésre vonatkozó ikerszónál viszont csakis a hosszú pp-s alakváltozatot veszi föl); az érvényes helyesírási szabályzatunk meg az új Helyesírási Kéziszlótár (1988) részben eltér az előbbiektől, annyiban, hogy kizárólag csak a tipp-topp alakot veszik fel, ez, s az a tény is, hogy a megelőző tanácsadó szótár tipp-topp ruha példaszót tartalmaz, egyértelművé teszi, hogy ez a helyesírási szabály tárgyalt szavunkra, a tip-top 'kifogástalan (öltözék)'-re is vonatkozik.

Egyrészt ez a már régebben is meglevő ikerszavunk az újabban terjedni igyekvő szó, a top 'elsőrendű, stb.' megértéséhez, jelentésének befogadásához támpontot nyújthat azok számára, akik először találkoznak vele és angol szóként sem ismerik. (Rákérdésemre, hogy mit jelenthet a top pl. a topszlár szóban meg a "Top divat" üzletnévben, ilyen jellegű válaszokat is kaptam: Nem

tudom, de gondolom, ugyanazt jelentheti, mint a tip-top, talán ez az újabb, rövidebb formája ennek a szónak.) -- Ezen a módon a korábbi átvétel támogathatja az újabb átvételnek nemcsak a megértését, de a nyelvhasználatba való erősebb beépülését is.

Másrészt a tip-top-nak régről ismert és ma is élő jelentése, s éppen az öltözködéssel és egyéb külsővel kapcsolatos gyakori használata olyan tényező, melynek révén tudatosan is összekapcsolják ezt az ikerszót az újabb top-pal. Ennek következtében a tip-top-nak egyre több -- címszerű és cégjelző -- alkalmazására kerül sor, a top jelenlétének meg a mai névadók szokásainak köszönhetően. A top-nak ezt a hatását a szó terjedő mivolta és a divat-szerűsége való törekvés önmagában is valószínűsíti, ezenkívül még egy helyesírási tapasztalat is alátámasztja: az, hogy tip-top-ként írják, mint a top-ot (helyesírási szabályunk, szabályzatunk ellenében). Még könyv és rádióműsor címében is így, tip-top írásmóddal szerepel a szó. (Az kevésbé valószínű, hogy a helyesírási szabályzatától eltérő írásmódot azért használnák, mert ezzel a TESz. vagy az ÉrtSz. (esetleg az ÉKSz.) címszavainak a szabályzatunktól eltérő formát sugalló vagy legalábbis ilyen megengedő írásképét követik.)

Példák a tip-top újkeletű felhasználására: TIP-TOP autója-vító gmk; TIP-TOP tapétabolt; TIP-TOP divatbutikok, TIP-TOP Építő- és Vegyesipari kiasszövetkezet; Tip-top eszpresszó (ez lehet, hogy régebbi elnevezés, mint az újabb top szó divatja, jelenléte); tip-top tisztítókendő (márkanév); "Tip-top tárlat" (Sebeők Éva gyermekeknek szóló képzőművészeti ismeretterjesztő könyvének címe); "TIP-TOP parádé" (rádióbeli sorozat főcíme, popzenei válogatásokat szokott adni); "TIP-TOP Munkaruha" (a pesti Duna-parton levő ruhaház neve, nagy cégtáblákkal, az áruházat és nevét óriási jármű-plakátok is hirdetik). -- Ide kívánczok még egy (helyesírási vonatkozásban is igen érdekes) adat, szöveg. A tévében hangzott el, az Ablak c. műsor egyik őszi (1988) adásában. Azt mondta a műsorvezető: "Van egy vidéki kiasszövetkezet, tagjai a "Tipp-topp" nevet választották maguknak. A szövetkezet így írja a nevét, kép pp-vel. Mivel ez név, nekünk is így kell használnunk, hiába tudjuk pedig, hogy ezt a szót szabályosan egy p-vel, tip-top-nak kell írni." (Meggondolkoztató, hogy annyira biztos lehetett állítása igazában a bemondó, hogy nem is tartotta szükségesnek, hogy ellenőrizze magát. -- Szavait, ha nem is egészen szó szerint, de eléggé pontosan idézem.)

Más mai átvételeink, átvételi kísérleteink esetében is megtalálható az a jelenség, hogy régebbi magyar szóval kapcsoljuk össze, annak segítségével "értelmesítjük" -- a már régóta bevált módon -- a magunk számára az újat. A legújabbak közül l. egy-két hamburgert áruló üzlet "Hamm!", "Ham-bár" nevét; a halas hamburgerek halburger elnevezését; az angolban chip(s)-nek (e. csip, csipsz) nevezett "rósejbn"-nak, az utcán zacskóban árult, abból csipegethető sültkrumplinak csip-csip nevét, kírását, stb. A számítástechnikában ismert szakszóval (a köznyelvbe is bejutó szóval) kapcsolatban is elhangzott már olyan állásfoglalás, javaslat, hogy írjuk ezt a "chip"-et egyszerűen "csip"-nek, hiszen jól ráillik ez a magyar szó, mivel éppen olyan kicsi egyiségről van szó, mint egy "csipet", -- készült olyan számítástechnikai lexikon is, mely ilyen értelemben magyarázza, s ilyen "magyaros" formában használja ezt a szót.

6. A top szónak és társainak, szócsaládjának mai használatát elemezve összefoglalásul a szó terjedésének mértékéről és jellegéről, nyelvhelyességi megítéléséről, ill. várható további sorsáról kellene képet adni. Ezt szeretném inkább a mai magyar nyelvűművelésnek legszakavatottabb mestereire bízni, a tipp-topp helyesírási kérdéseivel együtt. -- Az összegyűlt adatokból magam úgy látom, hogy a top még nem vált a köznyelv általánosan ismert, befogadott szavává, de sok más (használat eredetű és hasonló úton és használati jelleggel bekívánczó) társával együtt helyet kapott azért már egyes rétegek nyelvhasználatában (főleg az ifjúságban), és bizonyos speciális területeken is eléggé terjed (márkanévek, reklámok, boltnevek köre), -- azaz a kissé korábbi híradástechnikai szakszói változat mellett a top-pal már mint újabb divatszóval is számolhatunk. Legelterjedtebbnek egyelőre a toplista összetétel látszik (esetenként ezt is felváltják a slágerlista, ranglista, néha a kissé körülményesebb élmezőny, élboly szavakkal). A top nevű ruhadarab előbb-utóbb kimegy a divatból, viszont -- legalábbis divatszónyi -- életútja lehet nyelvünkben a top 'kiváló, stb.'-nak, elsősorban összetételi előtagként és jelzőként. Rövid volta, magyaros hangzása, magyar szóval való összecsengése és jelentésbeli rokoníthatósága elindíthatja egy olyan pályán, hogy például a némely vonatkozásban hozzá hasonló mini- előtag vagy a menő, ill. a szuper divatszó karrierjét befussa.

A tipp-topp helyesíráásával kapcsolatosan meggondolandónak, sőt megvalósítandónak tartom a tip-top és a tipp-topp következetesebb megkülönböztetését. Kihasználandónak látszik az a lehetőség, hogy a tipp-topp hangutánzóról (meg az egykori, németből átvett tipptopp alakról) leválják formájában is a tip-top 'kifogástalan' ikerszó, s ebben a tip-top formában legyen szabályos, -- nem is annyira a top hatására és érzékeltetésére, mint inkább a keveredés csökkentésére, a két ikerszó elkülönülését erősítendő, s nem utolsósorban a már meglevő -- részben szótárakban is megmutatkozó, részben élő nyelvhasználatbeli -- gyakorlat követekeként, ahhoz igazodva.

Más irányú összefoglalásként ide kívánczok azoknak a jegyeknek a kiemelése, melyek a top terjedésének elősegítői, s melyek általánosságban tekintve is olyan tényezők, melyek a mai szó-megghonosodások útjának jellemzői és egyezői. Ilyenek lehetnek a következők: az angol eredet; a nemzetközi szóként való terjedés; a divatszóvá válás; a többfelől való beérkezés (popvilág, márkanévek, boltnevek, reklámok, öltözködési divat); az, hogy olyan területek szavaként jelentkezik (l. előbb), mely a "modern világ" jelképe sokak szemében, tehát jelenségeit, felhívásait igyekeznek is követni, e területeket s szavait a tévé, rádió s különféle kiadványok is gyakran propagálják; a szó hangalakja nem cseng idegenül; bizonyos hiányt tölt be (hasonló jelentésű szó nincs is, vagy csak bonyolultabb kifejezés akad rá); van olyan előzmény (esetleg egy előzetes átvétel), melylél (alakilag, jelentés terén) összefonódhat az új szó; alkalmas többféle jelentés érzékeltetésére (szókapcsolatokban egyszerűen több jelentése is lehet), jó eszköz szójátékokban való felhasználásra.